Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2015. gada 9. septembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Tiesību aktu tuvināšana — Darbinieku tiesību aizsardzība uzņēmumu, uzņēmējsabiedrību vai uzņēmumu vai uzņēmējsabiedrību daļu īpašnieka maiņas gadījumā — Uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas jēdziens — Pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. panta trešajai daļai — Savienības tiesību pārkāpums, kurā ir vainojama valsts tiesa, par kuras nolēmumiem valsts tiesību sistēmā nav paredzēta iespēja vērsties tiesā — Valsts tiesību akti, kuros ir paredzēts, ka tiesības uz šāda pārkāpuma dēļ nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu rodas tikai tad, ja ir iepriekš atcelts nolēmums, ar kuru nodarīts šis kaitējums

Lieta C-160/14

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Varas Cíveis de Lisboa* (Portugāle) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2013. gada 31. decembrī un kas Tiesā reģistrēts 2014. gada 4. aprīlī, tiesvedībā

***João Filipe Ferreira da Silva e Brito* u.c.**

pret

Estado português .

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētāja R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*] (referente), Tiesas priekšsēdētāja vietnieks K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], kas pilda otrās palātas tiesneša pienākumus, tiesneši Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*] un K. Likurgs [*C. Lycourgos*],

ģenerāladvokāts Ī. Bots [*Y. Bot*],

sekretāre M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2015. gada 25. februāra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *J. F. Ferreira da Silva e Brito* u.c. vārdā – *C. Góis Coelho*, *S. Estima Martins* un *R. Oliveira*, *advogados*,

— Portugāles valdības vārdā – *L. Inez Fernandes* un *A. Fonseca Santos*, pārstāvji,

— Čehijas valdības vārdā – *M. Smolek* un *J. Vláčil*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – portugāļu.

— Francijas valdības vārdā – *G. de Bergues*, *D. Colas* un *F.-X. Bréchot*, pārstāvji,

— Itālijas valdības vārdā – *G. Palmieri*, pārstāve, kurai palīdz *F. Varrone*, *avvocato dello Stato*,

— Eiropas Komisijas vārdā – *J. Enegren*, *M. França*, *M. Konstantinidis* un *M. Kellerbauer*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2015. gada 11. jūnija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 2011. gada 12. marta Direktīvas 2001/23/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz darbinieku tiesību aizsardzību uzņēmumu, uzņēmējsabiedrību vai uzņēmumu vai uzņēmējsabiedrību daļu īpašnieka maiņas gadījumā (OV L 82, 16. lpp.) 1. panta 1. punktu, LESD 267. panta trešo daļu, kā arī dažus Savienības tiesību vispārējos principus.

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar strīdu starp *J. F. Ferreira da Silva e Brito*, kā arī 96 citām personām un *Estado português* (Portugāles valsts) par iespējamu Savienības tiesību pārkāpumu, kurā esot vainojama *Supremo Tribunal de Justiça* (Augstākā tiesa).

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Ar Direktīvu 2001/23 ir konsolidēta Padomes 1977. gada 14. februāra Direktīva 77/187/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz darbinieku tiesību aizsardzību uzņēmumu, uzņēmējsabiedrību vai uzņēmumu vai uzņēmējsabiedrību daļu īpašnieka maiņas gadījumā (OV L 61, 26. lpp.), kurā grozījumi ir izdarīti ar Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīvu 98/50/EK (OV L 201, 88. lpp.).

4 Atbilstoši Direktīvas 2001/23 preambulas 8. apsvērumam:

“Tiesiskās drošības un pārskatāmības apsvērumi prasa, lai īpašuma tiesību nodošanas juridiskā koncepcija būtu skaidrota, ņemot vērā Tiesas praksi. Šis skaidrojums nav mainījis Direktīvas 77/187/EEK darbības jomu, kāda tā ir saskaņā ar Tiesas interpretāciju.”

5 Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktā ir noteikts:

“a) Šī direktīva attiecas uz jebkuru uzņēmuma, uzņēmējsabiedrības vai uzņēmuma vai uzņēmējsabiedrības daļas īpašumtiesību pāreju citam darba devējam īpašumtiesību nodošanas vai uzņēmumu apvienošanas dēļ.

b) Saskaņā ar a) apakšpunktu un citiem šā panta noteikumiem, īpašumtiesību nodošana šīs direktīvas nozīmē notiek tad, ja pāriet īpašumtiesības uz ekonomisku vienību, kas saglabā savu identitāti, paredzot organizētu resursu sagrupēšanu ar mērķi turpināt saimniecisko darbību neatkarīgi no tā, vai tā ir pamata vai palīgdarbība.”

6 Minētās direktīvas 3. panta 1. punkta pirmajā daļā ir paredzēts:

"Īpašumtiesības nododošās personas tiesības un pienākumi, kas izriet no darba līguma vai darba attiecībām, kas pastāv īpašumtiesību pārejas dienā, sakarā ar īpašumtiesību nodošanu pāriet īpašumtiesību saņēmējam."

Portugāles tiesības

7 2007. gada 31. decembra Likuma Nr. 67/2007 par valsts un citu valsts iestāžu ārpuslīgumisko civiltiesisko atbildību (*Lei nº* 67/2007 - Aprova o Regime da Responsabilidade Civil Extracontratual do Estado e Demais Entidades Públicas) (2007. gada 31. decembra *Diário da República*, 1. sērija, Nr. 251, 91117. lpp.), kas grozīts ar 2008. gada 17. jūlija Likumu Nr. 31/2008 (2008. gada 17. jūlija *Diário da República*, 1. sērija, Nr. 137, 4454. lpp.; turpmāk tekstā – "*RRCEE*"), 13. pantā ir paredzēts:

"1. Neskarot situācijas, kas ir saistītas ar netaisnīgu notiesāšanu krimināllietā un nepamatotu brīvības atņemšanu, valstij ir civiltiesiskā atbildība par kaitējumu, kas izriet no tiesu nolēmumiem, kuri ir acīmredzami pretrunā konstitūcijai, prettiesiski vai nepamatoti, jo, izvērtējot attiecīgos faktus, ir pieļauta būtiska kļūda.

2. Prasības par kaitējuma atlīdzību pamatā ir jābūt kompetentas tiesas nolēmumam, ar kuru ir atcelts lēmums, ar kuru tika nodarīts kaitējums."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

8 1993. gada 19. februārī *Air Atlantis SA* (turpmāk tekstā – "*AIA*") – 1985. gadā dibināta sabiedrība, kas darbojas neregulāru gaisa pārvadājumu nozarē (čarterreisi), – tika likvidēta. Šajos apstākļos tika veikta prasītāju pamatlietā kolektīvā atlaišana.

9 Sākot no 1993. gada 1. maija sabiedrība *TAP*, kas bija galvenā *AIA* akcionāre, sāka veikt daļu no lidojumiem, kurus bija apņēmusies veikt *AIA* laikposmā no 1993. gada 1. maija līdz 31. oktobrim. *TAP* arī veica konkrētu skaitu čarterreisu tirgū, kurā līdz tam tā nebija darbojusies, jo šos maršrutus agrāk apkalpoja *AIA*. Šim nolūkam *TAP* izmantoja daļu no aprīkojuma, kuru savā darbībā bija izmantojusi *AIA*, it īpaši četras lidmašīnas. *TAP* arī apņēmās maksāt nomas maksu saskaņā ar līzinga līgumiem, kas attiecas uz šīm lidmašīnām, un pārņēma *AIA* biroja aprīkojumu, kuru tā izmantoja savās telpās Lisabonā un Faru (Portugāle), kā arī citu materiālu īpašumu. Turklāt *TAP* pieņēma darbā dažus bijušos *AIA* darbiniekus.

10 Vēlāk prasītāji pamatlietā cēla prasību *Tribunal do Trabalho de Lisboa* (Lisabonas Darba tiesa) par viņu kolektīvo atlaišanu, lūdzot atjaunot viņus darbā *TAP* un samaksāt atalgojumu.

11 Ar *Tribunal do Trabalho de Lisboa* 2007. gada 6. februāra spriedumu prasība par minēto kolektīvo atlaišanu tika daļēji apmierināta, jo minētā tiesa izdeva rīkojumu atjaunot darbā attiecīgajos amatos prasītājus pamatlietā, kā arī samaksāt pabalstus. *Tribunal do Trabalho de Lisboa* secināja, ka izskatāmajā lietā notika vismaz daļēja uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreja, ciktāl uzņēmējsabiedrības identitāte tika saglabāta, tās darbība tika turpināta un darba līgumos *TAP* pārņēma bijušā darba devēja statusu.

12 Šis spriedums tika pārsūdzēts *Tribunal da Relação de Lisboa* (Lisabonas Apelācijas tiesa), kas ar 2008. gada 16. janvāra spriedumu atcēla pirmās instances spriedumu, ciktāl *TAP* tika piespriests atjaunot darbā prasītājus pamatlietā un samaksāt viņiem pabalstus, jo termiņš tiesībām celt prasību par attiecīgo kolektīvo atlaišanu bija beidzies.

13 Prasītāji pamatlietā iesniedza kasācijas sūdzību *Supremo Tribunal de Justiça*, kas savā 2009. gada 25. februāra spriedumā lēma, ka minētā kolektīvā atlaišana nebija prettiesiska. Minētā tiesa norādīja, ka, lai varētu secināt uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreju, nepietiek tikai ar komercdarbības "vienkāršu turpināšanu", jo ir jāsaglabā arī uzņēmējsabiedrības identitāte. Izskatāmajā lietā *TAP*, veicot attiecīgos lidojumus 1993. gada vasarā, neesot izmantojusi "vienību" ar tādu pašu "vienības" identitāti, kas agrāk bija *AIA*. Ja divas attiecīgās "vienības" nav identiskas, neesot iespējama uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas esamība.

14 *Supremo Tribunal de Justiça* arī uzskatīja, ka klienti nepārgāja no *AIA* uz *TAP*. Turklāt šī tiesa uzskatīja, ka *AIA* piederēja uzņēmējsabiedrība, kas bija saistīta ar konkrētiem līdzekļiem, proti, licenci, kuru nevarēja nodot, tādējādi uzņēmējsabiedrības pāreja nebija iespējama, jo pārdošanas priekšmets varēja būt tikai atsevišķa manta, nevis pati uzņēmējsabiedrība.

15 Attiecībā uz Savienības tiesību piemērošanu *Supremo Tribunal de Justiça* norādīja, ka Tiesa, aplūkojot situācijas, kurās uzņēmums turpināja veikt darbību, kuru agrāk veica cits uzņēmums, ir nospriedusi, ka "tas vien" neļauj secināt, ka ekonomiska vienība ir pārgājusi no viena uzņēmuma otram uzņēmumam, jo "vienību nevar reducēt tikai uz tās veicamo darbību".

16 Daži prasītāji pamatlietā lūdza *Supremo Tribunal de Justiça* iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, un šī pēdējā minētā uzskatīja, ka "valsts tiesām, kuru nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir pienākums uzdot prejudiciālu jautājumu tikai tad, ja šīs tiesas uzskata, ka, izskatot tajās aizsākto lietu, ir jāpiemēro Savienības tiesības, un turklāt ja ir radies jautājums par šo tiesību interpretāciju". Turklāt, ņemot vērā Tiesas judikatūru par to Savienības tiesību normu interpretāciju, kas attiecas uz uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreju, neesot "nekādu pamatotu šaubu" par minēto tiesību normu interpretāciju, "kas uzliktu pienākumu uzdot prejudiciālu jautājumu".

17 *Supremo Tribunal de Justiça* uzskatīja, ka "Tiesa pati ir skaidri atzinusi, ka pareiza [Savienības] tiesību piemērošana var būt tik acīmredzama, ka tā nerada pamatu saprātīgām šaubām par veidu, kā ir jāatrisina attiecīgais jautājums, tādējādi arī šādā gadījumā ir izslēgts pienākums uzdot prejudiciālu jautājumu. [Šī valsts tiesa uzskata, ka], ņemot vērā [prasītāju pamatlietā] minēto [Savienības tiesību normu] saturu, Tiesas veikto šo normu interpretāciju un šīs lietas apstākļus [..], kas tika ņemti vērā [..], nav nekādu pamatotu šaubu par interpretāciju, kas [uzliktu pienākumu] uzdot prejudiciālu jautājumu [..]".

18 *Supremo Tribunal de Justiça* arī uzsvēra, ka "Tiesa ir izstrādājusi pastāvīgu judikatūru par problēmām, kas ir saistītas ar [Savienības tiesību] normu attiecībā uz "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreju" interpretāciju, jo Direktīvā [2001/23] jau ir veikta tajā iekļauto jēdzienu konsolidācija saskaņā ar šo judikatūru un šie jēdzieni šobrīd ir skaidri, ņemot vērā (gan Kopienas, gan valsts) judikatūrā sniegto interpretāciju, tāpēc izskatāmajā lietā [nebija] iepriekš jākonsultējas ar Tiesu [..]".

19 Prasītāji pamatlietā cēla prasību sakarā ar ārpuslīgumisko civiltiesisko atbildību pret *Estado português*, prasot piespriest tai atlīdzināt konkrētu viņiem nodarīto mantisko kaitējumu. Savas prasības pamatojumam viņi apgalvoja, ka attiecīgais *Supremo Tribunal de Justiça* spriedums ir acīmredzami prettiesisks, ciktāl tajā ir kļūdaini interpretēts Direktīvā 2001/23 iekļautais "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziens un ciktāl šī tiesa nav izpildījusi savu pienākumu uzdot Tiesai jautājumus par attiecīgo Savienības tiesību interpretāciju.

20 *Estado português* apgalvoja, ka saskaņā ar *RRCEE* 13. panta 2. punktu prasības par kaitējuma atlīdzību pamatā ir jābūt kompetentas tiesas nolēmumam, ar ko ir atcelts nolēmums, ar kuru tika nodarīts kaitējums, atgādinot, ka, tā kā minētais *Supremo Tribunal de Justiça* nolēmums nav ticis atcelts, prasītā kompensācija nav jāmaksā.

21 Iesniedzējtiesa paskaidro, ka ir svarīgi noskaidrot, vai *Supremo Tribunal de Justiça* spriedums ir acīmredzami prettiesisks un vai tajā ir nepareizi interpretēts "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziens, ņemot vērā Direktīvu 2001/23 un pēdējās minētās rīcībā esošos faktus. Turklāt būtu svarīgi arī noskaidrot, vai *Supremo Tribunal de Justiça* bija pienākums uzdot prejudiciālu jautājumu, kā tas tika lūgts.

22 Šādos apstākļos *Varas Cíveis de Lisboa* (Lisabonas civiltiesību tiesas) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīva 2001/23, īpaši tās 1. panta 1. punkts, ir jāinterpretē tādējādi, ka "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziens attiecas uz situāciju, kad uzņēmuma, kas darbojas čarterreisu tirgū, darbība tiek izbeigta ar tā vairākuma akcionāra, kurš pats kā uzņēmums darbojas aviācijas nozarē, lēmumu un šīs likvidācijas rezultātā mātesuzņēmums:

— pārņem likvidētās sabiedrības statusu lidmašīnu nomas līgumos un spēkā esošajos līgumos par čarterreisiem, kas noslēgti ar ceļojumu rīkotājiem;

— veic darbību, ko agrāk nodrošināja likvidētā sabiedrība;

— atjauno darbā dažus no darbiniekiem, kuri agrāk strādāja likvidētajā sabiedrībā, un uztic viņiem identiskus darba pienākumus;

— saņem neliela izmēra aprīkojumu no likvidētās sabiedrības?

2) Vai LESD 267. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka, ņemot vērā pirmajā jautājumā izklāstītos faktus un to, ka zemākas instances valsts tiesas, izskatot lietu, pieņēma pretrunīgus spriedumus, *Supremo Tribunal de Justiça* bija pienākums iesniegt Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar jautājumu par to, kā interpretēt jēdzienu "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreja" Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta izpratnē?

3) Vai Savienības tiesībām un it īpaši Tiesas spriedumā *Köbler* (C-224/01, EU:C:2003:513) noteiktajiem principiem par valsts atbildību par personām nodarītu kaitējumu sakarā ar Savienības tiesību pārkāpumu, ko pieļāvusi tiesa, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir pretrunā tāda valsts tiesību norma, ar kuru ir noteikts, ka prasību par kaitējuma atlīdzību pret valsti var celt tikai tad, ja ir atcelts nolēmums, ar kuru ir nodarīts kaitējums?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

23 Uzdodot pirmo jautājumu, iesniedzējtiesa vaicā Tiesai, vai Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkts ir interpretējams tādējādi, ka "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziens attiecas uz situāciju, kad uzņēmuma, kas darbojas čarterreisu tirgū, darbība tiek izbeigta ar tā vairākuma akcionāra, kurš pats ir gaisa pārvadājumu uzņēmums, lēmumu un kad līdz ar to pēdējais minētais aizstāj likvidēto uzņēmumu, pārņemot lidmašīnu nomas līgumus un izpildāmos līgumus par čarterreisiem, veic darbību, ko agrāk nodrošināja likvidētais uzņēmums, atjauno darbā dažus no darbiniekiem, kuri agrāk strādāja šajā uzņēmumā, uzticot viņiem darba pienākumus, kas ir identiski agrāk veiktajiem pienākumiem, un no minētā uzņēmuma pārņem neliela izmēra aprīkojumu.

24 Lai atbildētu uz šo jautājumu, ir jāatgādina, ka Tiesa ir atzinusi, ka Direktīva 77/187, kas tika konsolidēta ar Direktīvu 2001/23, ir piemērojama visos iespējamajos gadījumos, kad līgumiskajās attiecībās mainās par uzņēmuma darbību atbildīgās fiziskās vai juridiskās personas, kas uzņemas darba devēja saistības attiecībās ar uzņēmuma darba ņēmējiem (skat. spriedumus *Merckx* un *Neuhuys*, C-171/94 un C-172/94, EU:C:1996:87, 28. punkts; *Hernández Vidal* u.c., C-127/96, C-229/96 un C-74/97, EU:C:1998:594, 23. punkts, kā arī *Amatori* u.c., C-458/12, EU:C:2014:124, 29. punkts un tajā minētā judikatūra).

25 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Direktīvas 2001/23 mērķis ir nodrošināt pastāvošo darba tiesisko attiecību turpinātību saimnieciskas vienības ietvaros neatkarīgi no īpašnieka maiņas. Lai noteiktu, vai pastāv īpašumtiesību pāreja šīs direktīvas izpratnē, izšķirošais kritērijs ir tas, vai attiecīgā vienība saglabā savu identitāti, kas izriet no faktiskas darbības turpināšanas vai no tās pārņemšanas (skat. spriedumus *Spijkers*, 24/85, EU:C:1986:127, 11. un 12. punkts; *Güney-Görres* un *Demir*, C-232/04 un C-233/04, EU:C:2005:778, 31. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī *Amatori* u.c., C-458/12, EU:C:2014:124, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

26 Lai noteiktu, vai šis nosacījums ir izpildīts, ir jāņem vērā visi faktiskie apstākļi, kas raksturo attiecīgo darījumu, tostarp uzņēmuma vai uzņēmējsabiedrības veids, tas, vai notiek vai arī nenotiek ķermenisku lietu – piemēram, ēku un kustama īpašuma – pāreja, bezķermenisku lietu vērtība pārejas brīdī, tas, vai jaunais uzņēmuma īpašnieks pārņem vai arī nepārņem personāla vairākumu, tas, vai notiek vai arī nenotiek klientu pāreja, kā arī pirms un pēc pārejas veikto darbību līdzības pakāpe un šo darbību iespējamās pārtraukšanas ilgums. Visi šie apstākļi tomēr ir tikai atsevišķi elementi kopējā novērtējumā, kas ir jāveic, un tāpēc tos nevar izskatīt atsevišķi (skat. spriedumus *Spijkers*, 24/85, EU:C:1986:127, 13. punkts; *Redmond Stichting*, C-29/91, EU:C:1992:220, 24. punkts; *Süzen*, C-13/95, EU:C:1997:141, 14. punkts, kā arī *Abler* u.c., C-340/01, EU:C:2003:629, 33. punkts).

27 Īpaši Tiesa ir uzsvērusi, ka nozīme, kas attiecīgi ir piešķirama dažādiem kritērijiem, noteikti atšķiras atkarībā no veiktās darbības, pat ražošanas vai ekspluatācijas metodēm, kuras pielieto uzņēmumā, uzņēmējsabiedrībā vai attiecīgās uzņēmējsabiedrības daļā (skat. spriedumus *Süzen*, C-13/95, EU:C:1997:141, 18. punkts; *Hernández Vidal* u.c., C-127/96, C-229/96 un C-74/97, EU:C:1998:594, 31. punkts; *Hidalgo* u.c., C-173/96 un C-247/96, EU:C:1998:595, 31. punkts, kā arī šajā ziņā *UGT-FSP*, C-151/09, EU:C:2010:452, 28. punkts).

28 Pirmais uzdotais jautājums ir jāizskata, ievērojot tieši šīs judikatūrā paustās atziņas, ņemot vērā galvenos faktiskos apstākļus, ko valsts tiesa ir norādījusi lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu un konkrēti šī pirmā jautājuma formulējumā.

29 Vispirms ir jāuzsver, ka tādā situācijā kāda ir aplūkota pamatlietā un kas ir saistīta ar gaisa pārvadājumu nozari, pamatlīdzekļu pāreja ir jāuzskata par būtisku elementu, novērtējot, vai pastāv "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreja" Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta izpratnē (šajā ziņā skat. spriedumu *Liikenne*, C-172/99, EU:C:2001:59, 39. punkts).

30 Šajā ziņā no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *TAP* aizstāja *AIA*, pārņemot tās lidmašīnu nomas līgumus, un faktiski šīs lidmašīnas izmantoja, kas liecina par tādu līdzekļu pārņemšanu, kuri ir vajadzīgi, lai turpinātu darbību, ko agrāk veica *AIA*. Turklāt tika pārņemts zināms skaits cita aprīkojuma.

31 Kā ģenerāladvokāts ir norādījis secinājumu 48., 51., 53., 56. un 58. punktā, citi faktori, ņemot vērā šī sprieduma 26. punktā atgādinātos kritērijus, ir apstiprinājuši, ka pamatlietā pastāv "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pāreja" Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta izpratnē. Uz to norāda tas, ka *TAP* aizstāja *AIA*, pārņemot tās izpildāmos līgumus par čarterreisiem, kuri bija noslēgti ar ceļojumu rīkotajiem, kas liecina par to, ka *TAP* pārņēma *AIA* klientus, tas, ka *TAP* uzsāka ar čartera lidojumiem saistītu darbību maršrutos, kurus agrāk apkalpoja *AIA*, kas atspoguļo to, ka *TAP* turpināja darbību, kuru agrāk veica *AIA*, tas, ka *AIA* bijušie darbinieki tika atjaunoti darbā *TAP*, lai veiktu pienākumus, kas bija identiski

tiem, kurus viņi pildīja *AIA*, kas liecina par to, ka *TAP* pārņēma daļu no darbiniekiem, kuri strādāja *AIA*, un, visbeidzot, tas, ka no 1993. gada 1. maija *TAP* pārņēma daļu no čarterreisiem, kurus *AIA* veica līdz tās likvidācijai 1993. gada februārī, kas apliecina to, ka pārņemtās darbības faktiski netika pārtrauktas.

32 Šajos apstākļos, lai piemērotu Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punktu, nav nozīmes tam, ka vienība, kuras pamatlīdzekļi un daļa no darbiniekiem tika pārņemti, tika iekļauta *TAP* struktūrā, nesaglabājot savu autonomo organizatorisko struktūru, ciktāl tika saglabāta saikne starp, pirmkārt, šī pēdējā minētā uzņēmuma pārņemtajiem pamatlīdzekļiem un darbiniekiem, kā arī, otrkārt, to darbību turpināšanu, ko agrāk veica likvidētā sabiedrība. Šajā faktiskajā kontekstā nav būtiskas nozīmes tam, ka attiecīgie pamatlīdzekļi tika izmantoti gan regulāru lidojumu veikšanai, gan čarterreisu veikšanai, jo katrā ziņā runa bija par gaisa pārvadājumiem un *TAP* ievēroja *AIA* līgumsaistības attiecībā uz šiem čarterreisiem.

33 No sprieduma *Klarenberg* (C-466/07, EU:C:2009:85) 46. un 47. punkta faktiski izriet, ka, lai konstatētu, ka ir saglabāta pārņemtās vienības identitāte, nozīme ir nevis specifiska organizēšanas veida saglabāšanai, ko uzņēmējs ir noteicis attiecībā uz dažādiem pārņemtajiem ražošanas elementiem, bet gan šo elementu savstarpējās atkarības un komplementaritātes funkcionālās saiknes saglabāšanai.

34 Tādējādi šādas funkcionālas saiknes saglabāšana starp dažādiem pārņemtajiem elementiem ļauj īpašumtiesību saņēmējam izmantot pēdējos minētos pat tad, ja pēc pārņemšanas tie tiek integrēti jaunā un atšķirīgā organizatoriskā struktūrā, lai veiktu identiskas vai analogas saimnieciskās darbības (skat. spriedumu *Klarenberg*, C-466/07, EU:C:2009:85, 48. punkts).

35 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkts ir interpretējams tādējādi, ka "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziens attiecas uz situāciju, kad uzņēmuma, kas darbojas čarterreisu tirgū, darbība tiek izbeigta ar tā vairākuma akcionāra, kurš pats ir gaisa pārvadājumu uzņēmums, lēmumu un kad līdz ar to pēdējais minētais aizstāj likvidēto uzņēmumu, pārņemot lidmašīnu nomas līgumus un izpildāmos līgumus par čarterreisiem, veic darbību, ko agrāk nodrošināja likvidētais uzņēmums, atjauno darbā dažus no darbiniekiem, kuri agrāk strādāja šajā uzņēmumā, uzticot viņiem darba pienākumus, kas ir identiski agrāk veiktajiem pienākumiem, un no minētā uzņēmuma pārņem neliela izmēra aprīkojumu.

Par otro jautājumu

36 Uzdodot otro jautājumu, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai, ņemot vērā tādus apstākļus, kādi ir aplūkoti pamatlietā, un it īpaši tāpēc, ka zemākas instances tiesas ir pieņēmušas pretrunīgus nolēmumus saistībā ar "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziena interpretāciju Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta izpratnē, LESD 267. panta trešā daļa ir interpretējama tādējādi, ka tiesai, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, principā ir pienākums vērsties Tiesā, lai lūgtu sniegt šī jēdziena interpretāciju.

37 Šajā ziņā, lai gan ir taisnība, ka ar LESD 267. pantu izveidotā procedūra ir Tiesas un valsts tiesu sadarbības instruments, kura ietvaros pirmā sniedz otrajām tādas Savienības tiesību interpretācijas norādes, kas tām ir nepieciešamas, lai atrisinātu tajās izskatāmās lietas, tomēr ir jāatzīst, ka, ciktāl nepastāv nekādas valsts tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas iespējas, tai principā ir pienākums vērsties Tiesā LESD atbilstoši 267. panta trešajai daļai, ja tai ir jāizskata jautājums par Savienības tiesību interpretāciju (skat. spriedumu *Consiglio nazionale dei geologi* un *Autorità garante della concorrenza e del mercato*, C-136/12, EU:C:2013:489, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

38 Attiecībā uz minētā pienākuma apmēru no judikatūras, kas ir taisīta kopš sprieduma *Cilfit* u.c. (283/81, EU:C:1982:335), izriet, ka tiesai, kuras nolēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir pienākums, ja tai tiek uzdots Savienības tiesību jautājums, ievērot tās pienākumu vērsties

Tiesā, ja vien nav konstatēts, ka jautājums ir neatbilstošs vai ka attiecīgo Savienības tiesību normu Tiesa jau ir interpretējusi, vai ka pareiza Savienības tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka nepastāv nekādas saprātīgas šaubas.

39 Tiesa turklāt ir precizējusi, ka šādas iespējamības esamība ir jāizvērtē, ņemot vērā Savienības tiesību īpašās iezīmes, sevišķās grūtības, kas rodas, tās interpretējot, un atšķirīgas judikatūras rašanās risku Savienībā (spriedums *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, 33. punkts).

40 Protams, tikai valsts tiesa var izvērtēt, vai Savienības tiesību pareiza piemērošana ir tik acīmredzama, ka nepastāv nekādas pamatotas šaubas, un tādēļ nolemt nevērsties Tiesā ar jautājumu par Savienības tiesību interpretāciju, kas ir izvirzīts šajā valsts tiesā (skat. spriedumu *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, 37. punkts un tajā minētā judikatūra).

41 Šajā ziņā tas vien, ka pastāv pretrunīgi citu valsts tiesu pieņemti nolēmumi, nevar būt izšķirošs faktors, kas var uzlikt LESD 267. panta trešajā daļā noteikto pienākumu.

42 Tiesa, kas izskata lietu pēdējā instancē, neraugoties uz konkrētu kādas Savienības tiesību normas interpretāciju, ko ir veikušas zemākas instances tiesas, faktiski var uzskatīt, ka interpretācija, kuru tā piedāvā sniegt minētajai tiesību normai un kura atšķiras no tās, kādu ir sniegušas minētās tiesas, ir tik acīmredzama, ka nepastāv nekādas saprātīgas šaubas.

43 Tomēr ir jāuzsver, ka saistībā ar šajā lietā aplūkoto jomu, kā tas izriet no šī sprieduma 24.–27. punkta, "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziena interpretācija lielam skaitam valsts tiesu ir radījušas daudzus jautājumus, tādējādi tās ir bijušas spiestas vērsties Tiesā. Šie jautājumi liecina ne tikai par to, ka pastāv interpretācijas grūtības, bet arī par to, ka pastāv risks, ka judikatūra Savienībā varētu būt atšķirīga.

44 No tā izriet, ka tādos apstākļos, kādi ir aplūkoti pamatlietā un kam vienlaikus ir raksturīgi gan pretrunīgi judikatūras virzieni valsts mērogā jautājumā par "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdzienu Direktīvas 2001/23 izpratnē, gan šī jēdziena interpretācijas grūtības, kas bieži vien rodas dažādās dalībvalstīs, valsts tiesai, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir jāizpilda savs pienākums vērsties Tiesā, lai novērstu Savienības tiesību kļūdainas interpretācijas risku.

45 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka uz otro jautājumu ir jāatbild, ka LESD 267. panta trešā daļa ir interpretējama tādējādi, ka tiesai, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir pienākums vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziena Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta izpratnē interpretāciju tādos apstākļos, kādi ir aplūkoti pamatlietā un kam vienlaikus ir raksturīgi gan atšķirīgi zemākas instances tiesu nolēmumi attiecībā uz šī jēdziena interpretāciju, gan šī jēdziena interpretācijas grūtības, kas bieži vien rodas dažādās dalībvalstīs.

Par trešo jautājumu

46 Uzdodot savu trešo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Savienības tiesības un it īpaši Tiesas noteiktie principi par valsts atbildību par privātpersonām nodarītu kaitējumu sakarā ar Savienības tiesību pārkāpumu, ko ir pieļāvusi tiesa, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir interpretējami tādējādi, ka tiem ir pretrunā tādi valsts tiesību akti, kas kā priekšnosacījumu izvirza šīs tiesas pieņemtā nolēmuma, ar kuru ir nodarīts kaitējums, atcelšanu, lai gan šāda atcelšana praktiski ir neiespējama.

47 Šajā ziņā ir svarīgi atgādināt, ka, ņemot vērā tiesu iestāžu būtisko lomu to tiesību aizsardzībā, kas privātpersonām izriet no Savienības tiesību normām, šo normu pilnīga efektivitāte būtu apdraudēta un tajās atzītā tiesību aizsardzība būtu vājināta, ja būtu izslēgts, ka privātpersonas zināmos apstākļos var

iegūt zaudējumu atlīdzību, ja to tiesības ir tikušas aizskartas Savienības tiesību pārkāpuma dēļ, kas ir izdarīts ar tādas dalībvalsts tiesas nolēmumu, kura lietu izskata pēdējā instancē (skat. spriedumu *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 33. punkts).

48 Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai ar šiem principiem ir saderīgs noteikums, kas ir ietverts *RRCEE* 13. panta 2. punktā, kurā ir paredzēts, ka prasībai par zaudējumu atlīdzību saskaņā ar minēto atbildību "ir jābūt balstītai" uz to, ka kompetentā tiesa vispirms atceļ nolēmumu, ar kuru ir nodarīts kaitējums.

49 No šī noteikuma izriet, ka ikviena prasība sakarā ar valsts atbildību par tāda pienākuma neizpildi, kas izriet no tā, ka nav ievērots LESD 267. panta trešajā daļā paredzētais pienākums, ir nepieņemama, ja nav atcelts nolēmums, ar kuru ir nodarīts kaitējums.

50 Jāatgādina, ka, ja nosacījumi, kas attiecas uz valsts atbildības iestāšanos, ir izpildīti, kas ir jānoskaidro valsts tiesām, valsts tiesību ietvaros valstij ir pienākums novērst sekas, kas ir radušās sakarā ar kaitējuma nodarīšanu, ar noteikumu, ka valsts tiesību aktos ietvertie nosacījumi par zaudējumu atlīdzību nav mazāk labvēlīgi par noteikumiem, kuri attiecas uz līdzīgām prasībām dalībvalstī (līdzvērtības princips), un to piemērošana praksē nav tāda, kas zaudējumu atlīdzību padara neiespējamu vai ļoti apgrūtinātu (efektivitātes princips) (skat. spriedumu *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, 62. punkts un tajā minētā judikatūra).

51 Tāda valsts tiesību norma kā tā, kas ir ietverta *RRCEE* 13. panta 2. punktā, var padarīt pārmērīgi grūtu to zaudējumu atlīdzības iegūšanu, kas ir radušies attiecīgā Savienības tiesību pārkāpuma dēļ.

52 No Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem, kā arī no tiesas sēdē notikušajām debatēm izriet, ka gadījumi, kuros *Supremo Tribunal de Justiça* nolēmumus var pārskatīt, ir ļoti ierobežoti.

53 Portugāles valdība šajā ziņā apgalvo, ka attiecīgā valsts tiesību norma atspoguļo bažas, kas ir saistītas ar *res judicata* principu un tiesiskās noteiktības principu. Šī valdība īpaši uzsver, ka pamatlietā aplūkotajā situācijā tā vērtējuma pārskatīšana, ko ir izdarījusi tiesu iestāde, kura lietu ir izskatījusi pēdējā instancē, nav saderīga ar šīs tiesu iestādes funkciju, ņemot vērā, ka tās nolēmumu mērķis ir galīgi izbeigt strīdu, pretējā gadījumā būtu apdraudēts tiesiskums un tiesu nolēmumu ievērošana, vājinot noteikto tiesu iestāžu hierarhiju.

54 Tiesa patiešām ir uzsvērusi nozīmi, kāda gan Savienības tiesību sistēmā, gan valstu tiesību sistēmās piemīt *res judicata* principam, precizējot, ka tad, ja nav Savienības tiesiskā regulējuma attiecīgajā jomā, šī principa īstenošanas kārtība ir jānosaka dalībvalstu tiesību sistēmā saskaņā ar to procesuālās autonomijas principu (šajā ziņā skat. spriedumu *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, 22. un 24. punkts).

55 Runājot par *res judicata* principa ietekmi uz pamatlietā aplūkoto situāciju, pietiek atgādināt, ka tas, ka ir atzīts princips par valsts atbildību par tādas tiesas nolēmumu, kas ir lēmusi kā pēdējās instances tiesa, pats par sevi neliek apšaubīt šāda nolēmuma *res judicata* spēku. Procedūrai, kas ir paredzēta valsts atbildības noteikšanai, nav tāds pats mērķis, un tajā ne vienmēr ir iesaistīti tie paši lietas dalībnieki, kas procedūrā, kuras rezultātā ir pieņemts nolēmums, kurš ir ieguvis *res judicata* statusu. Tiesvedībā pret valsti par tās atbildību labvēlīga sprieduma gadījumā prasītājs panāks, ka valstij tiek piespriests atlīdzināt nodarīto kaitējumu, bet ne obligāti *res judicata* statusa atcelšanu tiesas nolēmumam, kurš ir radījis kaitējumu. Katrā ziņā princips par valsts atbildību, kas ir raksturīgs Savienības tiesību sistēmai, prasa šādu kaitējuma atlīdzināšanu, bet neuzliek pienākumu pārskatīt tiesas nolēmumu, ar kuru ir nodarīts kaitējums (skat. spriedumu *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 39. punkts).

56 Runājot par argumentu, kas attiecas uz tiesiskās noteiktības principa neievērošanu, ir jānorāda, ka pat tad, ja pieņem, ka šo principu varētu ņemt vērā tādā tiesiskajā situācijā kā pamatlietā aplūkotā, tas nekādā ziņā nedrīkst apdraudēt principu par valsts atbildību par privātpersonām nodarīto kaitējumu, izdarot Savienības tiesību pārkāpumus, kuros tā ir vainojama.

57 Ja tiktu ņemts vērā tiesiskās noteiktības princips, sekas būtu tādas, ka, ja nolēmums, kuru ir pieņēmusi tiesa, kura lietu ir izskatījusi pēdējā instancē, ir pamatots ar acīmredzami kļūdainu Savienības tiesību interpretāciju, privātpersona nevarētu atsaukties uz tiesībām, kas tai var izrietēt no Savienības tiesību sistēmas, un it īpaši tām, kas izriet no šī principa par valsts atbildību.

58 Šis pēdējais minētais princips ir raksturīgs Līgumu sistēmai, ar ko ir pamatota Savienība (šajā ziņā skat. spriedumu *Specht* u.c., no C-501/12 līdz C-506/12, C-540/12 un C-541/12, EU:C:2014:2005, 98. punkts un tajā minētā judikatūra).

59 Šajos apstākļos tādu būtisku šķērsli kā to, kāds izriet no pamatlietā aplūkotās valsts tiesību normas, efektīvai Savienības tiesību un it īpaši tik būtiska principa kā principa par valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu piemērošanai nevar pamatot ne *res judicata* princips, ne tiesiskās noteiktības princips.

60 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka Savienības tiesības un it īpaši Tiesas noteiktie principi par valsts atbildību par privātpersonām nodarītu kaitējumu sakarā ar Savienības tiesību pārkāpumu, ko ir pieļāvusi tiesa, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir interpretējami tādējādi, ka tiem ir pretrunā tādi valsts tiesību akti, kas kā priekšnosacījumu izvirza šīs tiesas pieņemtā nolēmuma, ar kuru ir nodarīts kaitējums, atcelšanu, lai gan šāda atcelšana praktiski ir neiespējama.

Par tiesāšanās izdevumiem

61 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

1) **Padomes 2001. gada 12. marta Direktīvas 2001/23/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz darbinieku tiesību aizsardzību uzņēmumu, uzņēmējsabiedrību vai uzņēmumu vai uzņēmējsabiedrību daļu īpašnieka maiņas gadījumā 1. panta 1. punkts ir interpretējams tādējādi, ka "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziens attiecas uz situāciju, kad uzņēmuma, kas darbojas čarterreisu tirgū, darbība tiek izbeigta ar tā vairākuma akcionāra, kurš pats ir gaisa pārvadājumu uzņēmums, lēmumu un kad līdz ar to pēdējais minētais aizstāj likvidēto uzņēmumu, pārņemot lidmašīnu nomas līgumus un izpildāmos līgumus par čarterreisiem, veic darbību, ko agrāk nodrošināja likvidētais uzņēmums, atjauno darbā dažus no darbiniekiem, kuri agrāk strādāja šajā uzņēmumā, uzticot viņiem darba pienākumus, kas ir identiski agrāk veiktajiem pienākumiem, un no minētā uzņēmuma pārņem neliela izmēra aprīkojumu;**

2) **LESD 267. panta trešā daļa ir interpretējama tādējādi, ka tiesai, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir pienākums vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar "uzņēmējsabiedrības īpašumtiesību pārejas" jēdziena Direktīvas 2001/23 1. panta 1. punkta izpratnē interpretāciju tādos apstākļos, kādi ir aplūkoti pamatlietā un kam vienlaikus ir raksturīgi gan atšķirīgi zemākas instances tiesu nolēmumi attiecībā uz šī jēdziena interpretāciju, gan šī jēdziena interpretācijas grūtības, kas bieži vien rodas dažādās dalībvalstīs;**

3) **Savienības tiesības un it īpaši Tiesas noteiktie principi par valsts atbildību par privātpersonām nodarītu kaitējumu sakarā ar Savienības tiesību pārkāpumu, ko ir pieļāvusi tiesa, kuras nolēmumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir interpretējami**

tādējādi, ka tiem ir pretrunā tādi valsts tiesību akti, kas kā priekšnosacījumu izvirza šīs tiesas pieņemtā nolēmuma, ar kuru ir nodarīts kaitējums, atcelšanu, lai gan šāda atcelšana praktiski ir neiespējama.

[Paraksti]